

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. januarija 1881.

Obseg: Prva razstava pitane živine na Dunaji. — Perenospora viticola, nova nadloga naših vinogradov. — Da kokoši prav velika jajca valijo. — Gospodarske novice. — Glas o zemljiškem davku na Štajarskem po novi uravnavi. — Glas o povikšanem zemljiškem davku na gornjem Avstrijskem. — Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda. (Dal.) — Še enkrat: Kje je stal grad Klausenstein? — Koroškoslovenski vojvoda Valkun. (Kon.) — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Prva razstava pitane živine na Dunaji.

Oklic živinorejcem avstrijsko-ogerskim. *)

C. k. dunajska družba kmetijska napravi prvikrat letos na Dunaji razstavo pitane živine (Mastvieh) 8., 9. in 10. aprila t. l. Z razstavo goved (pitanih telet, telic, krav, volov, bikov), ovac (jagnjed, kostrunov) in prešičev bode združena tudi razstava pitane perutnine (kokoši, rac, gosí, puranov in golobov živih pa tudi zaklanih).

Lepa taka živina dobí premije v srebrnih ali bronastih medalijah, v denarjih ali častnih pismih.

Kdor želi kako pitano živino poslati v razstavo dunajsko, mora to zadnji čas do 1. dne marcija naznani centralnemu odboru (Central Mastvieh-Ausstellungs-comité) na Dunaj, al taka naznanila se morajo narediti po posebnih propisih (formularih), ki se brezplaĉno dobijo v pisarnici družbe kmetijske.

Kedar pa kak živinorejec centralnemu razstavnemu odboru na Dunaj pošlje naznanilo, kaj bode v razstavo poslal, mora ob enem priložiti tudi štantnino, to je, tisto plaĉilo, ki se mora odrajtati za prostor, kjer bode živina v razstavi stala; to plaĉilo je povedano v obĉnih doloĉilih razstavnega odbora in gre od 10 krajc. do 1, 2 in 4 gold.

Tudi nekatere take priprave bodo razstavljene, ki se potrebujejo za prevažanje živine v vozovih, za krmenje, napajanje živine, kako se priveže na razstavi itd.

Kar se tiĉe krme za živino za čas razstave, jo dobí živina po nizki ceni v razstavi, kjer bodo živino posebni strežaji opravljajo, katerim se za vsako živino po 40 krajc. plaĉa.

Razstavni odbor koneĉno še tudi to naznanja, da je vložil prošnjo železnicam, naj bi živino po cenejši tarifi v razstavo, pa tudi od razstave nazaj vozile, in da je pričakovati, da bodo železnice to tudi storile.

Vse sploh, kar je razstavnikom vedeti treba, je v oklicu razstavne komisije povedano.

*) Ta oklic, kakor vsem drugim družbam kmetijskim, je došel tudi družbi kranjski, ki ga je vredništvu „Novic“ izročila s željo, uaj ga natisnemo v našem listu. Vred.

Perenospora viticola,

nova nadloga naših vinogradov.

Gospod Ogulin, odbornik kmetijske podružnice novomeške in marljivi vinorejec v Novomestu, je centralnemu odboru družbe kmetijske kranjske uže septembra meseca lanskega leta naznanil, da je v nekatereh nogradih dolenjskih zapazil na trtnem perji neko bolezen, ki izvira od neke strupene glive, katera je od vseh izvedencev, katerim je glivasto perje v preiskavo poslal, za ono škodljivo glivo izpoznana, ki jo prirodznanci „perenospora viticola“ imenujejo.

Koj ko je gosp. Ogulin v več vinogradih dolenjskih to prikazen na perji zapazil, ga je strah prevzel, da utegne to nova nadloga biti našim, uže tako slabim vinogradom.

Cesar se je pa bal, pripetilo se je res mnogim trtam pozneje v jeseni. Perje je odpadlo trtam; ker pa perje posreduje narejanje sladkora, se ni sladkor v grozdji narejal, grozdje, predno je še mehko postalo, začelo je gnjiti in padati s trte. In zato so v takih nogradih, kjer se je imenovana gliva na perji prikazala, le zeló kis o vino pridelali, pa še tacega malo.

To pa ne bo brez nasledkov ostalo za letošnje leto, kajti po negodnem odpadu perja oslabí trsje, da ne redí kakor navadna zdrava trta, kateri je perje organ življenja.

Razširja se pa ta gliva pri deževnem in vihnem vremenu tako silno hitro, da trtne veje, na katerih g. Ogulin zjutraj pri skrbni preiskavi z drobnogledom še ni nobene glive našel, so na večer uže bile z glivami nasute, katere je prosto oko lahko videlo.

Uniĉiti to novo vinogradsko nadlogo, za zdaj g. Ogulin družega ne vé nasvetovati, kakor to, da se glivasto trsje sožge, prvo okopavanje globoko seže in površna zemlja zakoplje. Kaj boljšega dozdej ni znano.

Kar gosp. Ogulin poroĉa o tej trtni škodljivki, potrjuje „Wiener landw. Zeitg.“ tako-le:

„Leta 1879. se je ta gliva prvikrat prikazala na Francoskem, ko so iz Amerike le-sem pripeljali veliko trt zato, da bi se ž njimi ubranili trtne uši (phylloxeri), ker se ameriĉanskih trt ne loti ta mrĉes tako kakor drugih. Lani se je pa na Francoskem „perenospora“ razširila zeló in grozno škodo po vinogradih cele dežele naredila. Tudi v gornjo Italijo je segla, od

tod pa pritepla v Avstrijo in tū se tudi uže razširila. Prvi je gosp. Ogulin našel septembra meseca glivo v nekaterih nogradih okolice Novomeške, katero je prof. W. Voss izpoznal za „perenosporo viticolo“; našli so jo potem v vinogradih okoli Rovereda v južnem Tirolskem, oktobra meseca je bila uže okoli Maribora na Štajarskem zeló razširjena, in decembra meseca v več nogradih doljnega Avstrijskega.

Po takih žalostnih skušnjah se je zeló bati, da v enem ali dveh letih bo ta nova nadloga se razširila po vsi Evropi.“ —

Tako piše izvedenec F. pl. Thümen v navedenem kmetijskem časniku.

Naj bi to poročilo bilo opomin vinorejcem naših slovenskih dežel, da ne zanemarijo opazovanja svojih vinogradov, to je, trtnega perja, ki razodeva glivasto bolezen (Pilzkrankheit), ki je iz Amerike prišla v Evropo.

Gospodarske skušnje.

Da kokoši prav velika jajca valijo,

katera večkrat do 160 gramov vagajo in celó po dva rumenjaka imajo, jim gospodinje v Nasavskem pokladajo to-le krmo: Poleti in v jeseni nabirajo jedilne gobe (jurčke in enake), jih posušé in na drobno zmlejejo, potem jim primešajo zdrobljenih lušin lanenih glav in rženih in pšeničnih otrobov, to zmes z vodo podelajo in vsemu temu pridado še toliko zmletega želoda, kolikor je une zmesi bilo. Ko je vse to dobro pomešano bilo, naredijo testó, od katerega se košim vsak dan za grah debel košček povžiti dá.

Gospodarske novice.

* *Kupčija z govejo živino hrvatsko* je zdaj zopet prosta, ker je ondi goveja kuga popolnem prenehala. Le ta postavni pogoj ostane še veljaven, da vsako hrvatsko govedo, ki hoče čez mejo hrvatsko na Kranjsko ali Štajarsko, mora se skazati s potnim listom, da je zdravo.

* *Za razstavo pitane živine na Dunaji* postavljeno je velikansko poslopje iz železa in stekla. Prostora je za 4000 goved. Zraven so veliki hlevi. Za premije položenih je uže 10.000 gold. in za znižano voznino na železnicah se bo skrbelo.

* Tudi časnik družbe kmetijske štajarske „der steierische Landbote“ v svojem 1. letošnjem listu povzdiguje svoj glas zoper nameravano novo hišno postavo, katera ima posebno hišam na kmetih povikšati davek, in naklada državnim poslancem dolžnost, da se krepko vstopijo zoper nova kmetijska bremena.

* *Stroški za odvrčanje goveje kuge in družih kug* v našem cesarstvu, ki jih je imela vlada (ministerstvo notranjih oprav) v letu 1879., so znesli 369.868 gold. 79½ kr. Od teh stroškov je spadalo samo na Galicijo, sosedno deželo Rusije, kjer je goveja kuga doma, 156.863 gold. 61½ kr., tedaj 42 odstotkov od vseh stroškov. — Tako se bere v izkasku, katerega je objavilo c. k. ministerstvo notranjih oprav.

* *Koliko kónj je na svetu?* Število kónj na vsem svetu znaša okoli 58 milijonov brez všteti kónj kitajskih in japonskih. Največ kónj imajo sledeče dežele: Avstrija 1 milijon in 367.000, — Ogerska 2 milijona in 179.000, tedaj skupaj 3 milijone in 486.000, — Francija 3 milijone, — Rusija 21 milijonov in 470.000 gold., — Nemčija 3 milijone in 352.000, —

Anglija 2 milijona in 255.000, — Turčija 1 milijon, — Amerika 9 milijonov in 504.000, — Argentinska republika 4 milijone, — Kanada 2 milijona in 624.000, — Uruguay 1 milijon in 600.000

Glas o zemljiškem davku na Štajarskem po novi uravnavi.

Kakor naši bralci vedó, ima po novi postavi zemljiški davek na gornjem in doljnem Avstrijskem, pa tudi na Štajarskem povikšan biti. „Slov. Gospodar“ piše zaradi tega poviška na Štajarskem med drugim tako-le: „Centralna komisija je sklenila dne 21. dne decembra 1880. veliko 11letno delo, ki je davkeplačilce stalo 26 milijonov. Vsled dokončane uravnave plačajo davka tiste dežele manj, ki so bile do sedaj preobložene, na pr. Česka je v 20 letih 60 milijonov goldinarjev vplačala preveč, itak uboga Kranjska 18 milijonov preveč. Drugim deželam pa, ki so do sedaj premalo plačevale, ker je stari kataster nagloma v začetku narejen bil in čisti dohodek povsod nizko vcenjen, se je nekaj več davka odmerilo, vendar ne po samovoljnosti centralne komisije, ampak kakor so se dotične dežele po postavnih okrajnih in deželnih komisijah bile same vcenile. Med temi deželami je tudi Štajarska. Njeni po imenu kot čisti liberalci znani cenilni možje so našli 180.000 oralov še nevcenjenega zemljišča. Tudi so zasledili povsod tako srečno kmetovalstvo, da so čisti dohodek v starem katastru od 7 milijonov potisnili više do 13 milijonov. Vsled tega zadene štajarska zemljišča za 434.000 gold. večji davek. Ali drugače povedano: do sedaj smo zavoljo vcenjenega čistega dohodka 7 milijonov plačevali gruntnega davka 2 milijona in 41.009 gold., zanaprej zavoljo nove in večje vcenitve čistega dohodka pa (centralna komisija je od 13 milijonov 2 milijona odbila) 2 milijona in 475.000 gold., to je, prej je 47 krajc. od oralov bilo plačevati, sedaj pa 57 krajc., tedaj za 10 krajc. več. — Takošen je konec 11letnega uravnavanja. Vse se je godilo, kakor je od nemških liberalcev sklenjena postava velevala. Pomagati ne more 15 let nihče nič, ako postava ostane, kakoršna je. Še ugovori ali reklamacije zoper preveliko vcenitev bodo se vršile letos po tej postavi. Na podlagi postave tedaj spremembe ni upati. To vedó tudi nemški liberalci prav dobro. Zato se ne pozivljajo na postavu, ampak kmetom štajarskim itd. svetujejo odposiljati prošnje, zlasti do državnega zbora. To se pa reče ravno toliko, kakor: „mi liberalci smo pravi politični sužmarji, od nas sklenjena postava je sicer bila draga, al strašno slaba, še hujša pa njena izpeljava v liberalnih rokah, zatoraj dragi kmetje, prosite narodno konservativne poslance, naj ti blagovolijo popraviti, kar je naša neumnost zagrešila“. No, pridni naši poslanci so prošnje res uslišali. Zborovali so celo noč od 18. do 19. decembra pret. leta, da so tudi prošnje kmetov rešili, to pa tako, da so zavrgli predlog liberalca dr. Graniča, ki je v njem grajal ministerstvo grof Taaffejevo, a sprejeli nasvet konservativca in českega narodnjaka kneza Lobkovica, namreč: prošnje se izročijo visokemu ministerstvu s tem, da vse stori, kar mu je postavno mogoče, da se zabrani preoblaganje dežel z gruntnim davkom. Tako je v resnici bilo. Za predlog kneza Lobkovica so glasovali vsi slovenski kmetijski poslanci, med njimi se vé tudi gg. Herman, dr. Vošnjak in baron Gödel. Proti knezu Lobkovicu pa, tedaj zoper prošnje kmetov, so (hvala Bogu, brezvspešno) glasovali mestni liberalci dr. For-